

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1930 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagändringar,
åsyftande att företagande av abort må bliva tillåtet.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 347, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Spångberg* m. fl. hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen hemställa, att regeringen måtte skyndsamt låta verkställa utredning om, under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet samt att förslag till sådan lagstiftning och sådana ändringar av strafflagen föreläggas riksdagen».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Fosterfördrivning har i vårt land redan under landskapslagarnas tid be- *Historik.*
traktats såsom en otillåten gärning. I äldre västgöotalagen (senare hälften av 1200-talet) återfinnes sålunda ett stadgande av innehåll, att det är »firnarord», d. v. s. synnerligen svår ärekränkning, att tillvita en kvinna, att hon »strukit barn sitt från sig (fördrivit sitt foster) eller mördat sitt barn». Och i västmannalagarna omnämnes särskilt straff för fosterfördrivning. Detta var emellertid väsentligt lägre än straffet för vanligt dödande. Enligt den yngre västmannalagen var sålunda straffet för fosterfördrivning (»bälgmord») böter sex marker, under det att vanlig mansbot var fyrtio marker.

I landslagen påträffas intet stadgande, som uttryckligen nämner fosterfördrivning. Däremot upptogs brottet i vissa lagförslag, som under 1600-talet utarbetades. I dessa förslag skildes mellan de fall, att fostret »undfått liv» och att så icke varit förhållandet: i det förra fallet skulle livsstraff inträda, för det senare stadgades i ett förslag kyrkstraff och i ett annat »kåkstrykande och förvisande». Nämnda lagförslag upphöjdes icke till lag, men rättspraxis vid ifrågavarande tid överensstämde i stort sett med förslagets tankegång, även i fråga om den avsevärt större strängheten i bestraffning för det fall, att fostret hunnit bliva levande i moderlivet. Av P. Abrahamsons kommentar till landslagen framgår sålunda, att enligt rättspraxis vid början av 1700-talet fosterfördrivning belades med livsstraff, »där fostret prövas hava haft det liv, att det sig i moderlivet rört». »Men»,

heter det vidare, »har fostret ej haft det liv, att det förmått sig i moderlivet röra, eller där det de krafter haft, men ovisst är, om det modern intagit varit så starkt, eller den åtgärd, modern på sig förövat, varit av den verkan, att det kunnat fördriva fostret, och således osäkert, om fostret därav, eller av annan naturlig orsak omkommit, så belägges modern i avseende på dess elaka uppsåt med extra ordinarie straff, det hovrätten underställes. Har det, som intages, ingen verkan haft, utan fostret födes levandes, så belägges den brottslige med 40 marks böter.»

I 1734 års lag gjordes ingen skillnad mellan fördrivande av foster i det ena och det andra stadiet av dess utveckling. För varje sådan fullbordad gärning stadgades i missgärningsbalken livsstraff, samma straff som för vanligt viljadråp. Även försök till fosterfördrivning straffbelades. Dessa straffbestämmelser kvarstodo på papperet orubbade intill 1864 års strafflag. Rättstillämpningen hade emellertid dessförinnan sökt sig väg ut ur lagens hårda och summariska bestämmelser. Föreställningen om det mindre straffvärda i fosterfördrivning, som verkstälts på tidigt stadium, lät sig icke tillbakahållas. I Flintbergs kommentar från 1800-talets början heter det sålunda, att, ehuru missgärningsbalken i det stycket »ej undergått någon ändring, tyckes dock det där utsatta livsstraff icke billigen kunna äga rum, om fördrivandet skett, innan fostret kommit till liv».

1864 års strafflag innehöll i 14 kap. 26 och 27 §§ samma straffskala för kvinna, som fördrev sitt foster, och för annan person, som med kvinnans vilja var henne behjälplig därtill. För bäggedera var straffet för fullbordat brott straffarbete från och med två till och med sex år och för försök straffarbete eller fängelse i högst sex månader.

Genom en lagändring år 1890 åtskildes straffskalorna för kvinnan och annan, som handlat med hennes vilja. Det dittills gemensamma straffminimum för fullbordad fosterfördrivning sänktes för kvinnan till ett år. Samtidigt höjdes försöksstraffet för annan person, som handlat med kvinnans vilja, från straffarbete eller fängelse i högst sex månader till straffarbete i högst ett år.

Gällande
rätt.

Sin nuvarande lydelse erhöilo ifrågavarande två lagrum, 26 och 27 §§ i 14 kap. strafflagen, genom en lag av den 13 juni 1921. De straffsatser, som då efter förslag av Kungl. Maj:t infördes, innebära en betydande lindring i förhållande till förut gällande rätt. I 26 § stadgas straff för kvinna, som å sig själv använder fosterfördrivande medel. Straffet är för fullbordat brott »fängelse», d. v. s. fängelse i minst en månad och högst två år, och för försök fängelse i högst sex månader eller böter. 27 § innehåller bestämmelser om straff för den, som med kvinnans vilja å henne använder fosterfördrivande medel. Sådan medhjälpare straffas för fullbordat brott med straffarbete från och med sex månader till och med två år eller med fängelse i minst sex månader samt för försök med fängelse i

högst ett år. Begår medhjälparen fosterfördrivning vanemässigt eller för vinnings skull, är straffet strängare.

I det sakkunnigbetänkande av den 10 januari 1921, som låg till grund för nyssberörda lagändring, lämnas upplysningar beträffande straffbestämmelserna om fosterfördrivning i vissa utländska strafflagar och förslag därtill. Av betänkandet framgår, att enligt då gällande lagar fosterfördrivning merendels bestraffades ganska strängt. Jämväl förslagen upprätthålla principen om fosterfördrivningen såsom ett brott. Straffnivån, såvitt det rör kvinnan själv, ligger emellertid väsentligt lägre i förslagen än i gällande lagar.

Straffbestämmelser om fosterfördrivning i vissa utländska strafflagar och förslag därtill.

Sedan nämnda betänkande avgavs, hava straffbestämmelserna rörande fosterfördrivning i skilda länder varit föremål för uppmärksamhet såväl vid framläggande av nya strafflagsförslag som eljest. Härutinnan må nämnas följande.

Vid tyska riksdagen väcktes år 1925 ett förslag, att fosterfördrivning icke skulle vara straffbar, om den företogs av legitimerad läkare inom de första tre månaderna av havandeskapet. Detta förslag blev icke godkänt. Där emot biföll riksdagen ett i andra hand framställt förslag om sänkning av straffen. Enligt 1871 års strafflag utgjorde straffet för fosterfördrivning normalt intill fem års tukthus och vid förmildrande omständigheter fängelse, dock ej under sex månader. Det antagna förslaget, upphöjt till lag den 18 maj 1926, stadgar såsom straff för fosterfördrivning allenast »fängelse», d. v. s. fängelse från och med en dag till och med fem år. Tukthusstraffet är borttaget. Det — såvitt utskottet har sig bekant — nyaste tyska strafflagsförslaget, framlagt för riksdagen i maj 1927, har i det väsentliga oförändrat upptagit nu nämnda bestämmelser. Den skiljaktigheten föreligger emellertid bland annat, att vid försök till fosterfördrivning straffet kan bortfalla, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande.

I 1929 års danska regeringsförslag till Borgerlig Straffelov, som i förevarande hänseende överensstämmer med de tidigare danska regeringsförslagen, är straffet för kvinnan »Hæfte» eller »Fængsel» intill 2 år. Hæfte ådömes i minst sju dagar och Fængsel i minst en månad. Under förmildrande omständigheter kan straffet bortfalla. Anmärkas må, att i ett av 1917 års strafflagskommission den 12 april 1923 avgivet förslag stadgades såsom förutsättning för straff, att brottet företagits, sedan kvinnan märkt säkra tecken på att vara havande.

I England har den 10 maj 1929 införts en lag (Infant Life Preservation Act, 1929), enligt vilken den som i avsikt att tillintetgöra livet å ett foster, som kan födas levande, uppsåtligen förorsakar fostrets död, innan det har en av modern oavhängig existens, skall hållas till straffarbete på livstid. Fostret presumeras av lagen hava kunnat födas levande, om kvinnan varit havande därmed i minst 28 veckor. Till straff må ej dömas, med mindre

det visas, att handlingen icke företagits allenast i syfte att rädda moderns liv.

Slutligen må nämnas, att i *Sovjetryssland* fosterfördrivning är principiellt tillåten. Åtgärden får emellertid vidtagas endast å vissa statskliniker. För den som, utan att vara därtill legitimerad, å annan fördriver foster stadgas straff upp till 5 års fängelse. Däremot finnes ej straff stipulerat för den som å sig låter en sådan person företaga åtgärden.

*Tidigare
behandling
i riksdagen
av frågan
om foster-
fördrivnings
straffbarhet.
Riksdagen
1921.*

Vid behandling av den proposition till 1921 års riksdag, varigenom Kungl. Maj:t föreslog den då genomförda ändringen i 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen, erinrade första laguskottet i utlåtande nr 38 till en början om följande yttrande i det till grund för förslaget liggande sakkunnigutlåtandet: Uppenbart är, att hela frågan om lagens förhållande till fosterfördrivningen bör, så snart ske kan, från grunden underkastas en sorgfällig omprövning.

Det är välbekant, att, enligt gällande svensk rätt, avbrytande av havandeskap kan, på grund av konflikt emellan olika hänsyn (intressekollision), framför allt med hänsyn till livsfara för modern, vara straffritt. Vid den kommande allmänna utredning, varom ovan talats, synes närmast påkallat att undersöka, *dels* huruvida det straffria området genom ett eller annat uttryckligt stadgande lämpligen låter sig närmare fixeras, möjligen utvidgas (med avseende på andra medicinska hänsyn än till moderns livsfara; vid fall, där fostret avlats i våldtäkt, eller där abnormitet hos fostret måste antagas, eller där andra fall av svåra intressekollisioner föreligga), *dels* också, huruvida bestämda former böra fastställas (exempelvis, vid fördrivning på grund av medicinska skäl: handlingens företagande av läkare efter konsultation, däri tjänsteläkare deltagit, i den mån sådant kan ske; skyldighet att till medicinalstyrelsen göra anmälan om åtgärden o. s. v.).

För egen del anförde utskottet efter att hava tillstyrkt den föreslagna sänkningen av straffsatserna bland annat:

Utskottet har vidare, i samband med behandlingen av de föreslagna straffnedsättningarna för fosterfördrivning, även dryftat frågan om straffbarheten överhuvud för fosterfördrivning, företagen av kvinnan själv eller, med hennes begivande, av annan.

I detta hänseende lär enligt svensk rätt straffrihet inträda allenast om det under rannsakingen styrkes, att det för att rädda moderns liv eller för att undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa befunnits nödvändigt att avbryta havandeskapet. Däremot torde kvinnan ej gå fri från straff, om hon exempelvis söker fördriva sitt foster, sedan hon blivit havande till följd av våldtäkt, eller förövar sådant brott under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge.

Frågan huruvida och i vad mån lagen bör uttryckligen stadga straffrihet för dylika ömmande fall kan enligt utskottets förmenande icke avgöras utan en ingående och allsidig utredning. Med hänsyn till räckvidden av ifrågasvarande spörsmål samt den stora vikten ur social synpunkt av att det samma med det snaraste bringas till en tillfredsställande lösning, har ut-

skottet emellertid velat i detta sammanhang uttala som ett önskemål, att vid den fortsatta revisionen av 14 kapitlet strafflagen frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning.

Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation av fem ledamöter, däri hemställdes om vissa skärpningar av de föreslagna straffsatserna. I det i reservationen framlagda förslaget till utskottets utlåtande hade ovan intagna del av utskottets yttrande uteslutits, och anfördes, efter det skäl lämnats för reservanternas hemställan beträffande straffsatserna, följande:

Vid bestämmandet av den ståndpunkt utskottet borde intaga med anledning av föreliggande kungl. proposition har utskottet givetvis icke kunnat undgå att känna olägenheten av att nödgas behandla de genom propositionen väckta lagstiftningsfrågorna utan att kunna upptaga dem till lösning i det större sammanhang och med den vägledning, som kunnat föreligga, därest de för riksdagen framlagts såsom led i den förestående reformen av straffrätten i dess helhet. Att nu ifrågavarande delar av straffrätten komma att ånyo genomgås och granskas vid arbetet på den stora straffrättsreformen anser utskottet givet. Utskottet finner emellertid icke anledning föreligga att söka i detta avseende binda det pågående lagstiftningsarbetet genom att meddela särskilda direktiv.

Denna reservation blev icke av någondera kammaren bifallen, utan godkändes utskottets utlåtande av båda kamrarna.

Vid 1927 års riksdag gjorde herr *Spångberg m. fl.* i motionen II: 241 samma hemställan som i den nu förevarande motionen eller att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte skyndsamt låta verkställa utredning, under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet, samt att förslag till sådan lagstiftning och sådana ändringar av strafflagen måtte föreläggas riksdagen.

Riksdagen
1927.

Första lagutskottet, som behandlade motionen, yttrade i utlåtande nr 25:

I likhet med vad utskottet år 1921 uttalade, finner utskottet önskvärt, att frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning. Enligt utskottets mening är det av vikt, att detta spörsmål göres till föremål för en ingående och allsidig utredning. Beträffande tidpunkten för utredningens upptagande kan utskottet med hänsyn till det ovissa läge, vari revisionen av 14 kapitlet strafflagen ännu befinner sig, och då förevarande fråga icke äger så nära samband med nämnda kapitel i övrigt, att icke en fristående behandling av frågan kan äga rum, ej nu förorda ett avvaktande av denna revision utan föreslår, att utredningen företages så skyndsamt som omständigheterna medgiva.

Vid undersökningen torde böra uppmärksammas de synpunkter, som framhållits av de förut omförmälda sakkunniga. Främst synes böra utredas, huruvida det straffria området för fosterfördrivning genom ett eller annat uttryckligt stadgande låter sig närmare bestämmas eller om man bör stanna vid ett generellt stadgande, att domstolen må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff. Bland de fall, där avvaktande av havandeskap skäligen synes kunna lämnas straffritt, må —

förutom här ovan omförmälda, att dylik åtgärd befines nödvändig för att rädda moderns liv eller för att undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa — särskilt framhållas, att fostret avlats i våldtäkt eller att fostret på grund av moderns eller faderns sjukliga sinnesbeskaffenhet eller av annan orsak kan antagas vara abnormt. Om och i vilken utsträckning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och utskottet tilltror sig ej nu att göra något närmare uttalande härutinnan. Slutligen vill utskottet betona, att såsom en bland förutsättningarna för att fosterfördrivning må lämnas straffri bör i regel gälla, att ingreppet sker i början av havandeskapet.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havandeskap finge lämnas straffritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Mot utskottets beslut reserverade sig sju av utskottets ledamöter, vilka därvid anförde:

Enligt vad utskottet i sitt år 1921 avgivna utlåtande angivit torde straff för avbrytande av havandeskap icke av svensk domstol ådömas, därest åtgärden varit nödvändig för att rädda kvinnans liv eller undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa. Att på lagstiftningens väg utsträcka denna straffrihet, som icke grundar sig på lagstiftning utan på allmän-giltiga rättsgrundsatser, till andra mer eller mindre bestämt begränsade fall synes oss stridande emot den i landet rådande rättsuppfattningen och dessutom ledande till ett betänkligt utsuddande av gränsen emellan det på detta område tillåtna och icke tillåtna.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa vi, att förevarande motion måtte av riksdagen avslås.

Vid frågans behandling i riksdagen stannade kamrarna i olika beslut. Första kammaren biföll sålunda reservationen med 59 röster mot 52, var- emot andra kammaren med 104 röster mot 101 godkände utskottets utlåtande, dock med uteslutande ur motiveringen av näst sista punkten. Frågan hade alltså förfallit.

Riksdagen 1928. Vid 1928 års riksdag framförde herr *Spångberg m. fl.* i motionen II: 292 ånyo sin vid 1927 års riksdag gjorda hemställan.

I utlåtande nr 19 anförde första lagutskottet:

I förevarande fråga hyser utskottet samma uppfattning som den, vilken kom till uttryck i utskottets i följande avlämnade, här ovan återgivna utlåtande.

Såsom framgår av redogörelsen för ärendets behandling, beslöt andra kam-maren att ur utskottets motivering utesluta punkten »Om och i vilken ut-sträckning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och utskottet tilltror sig ej nu att göra något närmare ut-

talande härutinnan». I anledning härav vill utskottet framhålla den avsevärda begränsning av det straffria området, som betingas därav, att kvinnan skall befinna sig i ett *svårt nödläge* av angiven art. Klart är följaktligen, att utskottet ingalunda delar motionärernas uppfattning, att varje kvinna skall äga bestämma, huruvida hon vill bli mor eller ej. Tvärtom anser utskottet, att i nu ifrågavarande fall liksom vid fördrivning av foster, som kunna antagas vara abnorma, samhällets intresse av att ingripande äger rum skall vara utslagsgivande. Närmast har utskottet haft i åtanke sådana fall, där en moder på grund av betungande arbete med försörjning av en stor barnskara i förening med klen hälsa allvarligen kan befaras sakna krafter att genomgå ett nytt havandeskap eller där i allt fall verklig fara föreligger för att den börda, som skulle komma att påvila henne genom familjens tillökning, kunde bli henne övermäktig. I dylika fall torde det vara ett samhällsintresse, att kvinnans förmåga att på ett tillfredsställande sätt draga försorg om sitt hem icke allvarligen äventyras.

Utskottet finner sig nu jämväl föranlåtet framhålla, att om avbrytande av havandeskap anses böra tillåtas i vissa särskilt angivna fall, garantier givetvis måste uppställas för att en dylik åtgärd vidtages allenast då dessa fall föreligga. Sålunda torde bestämmelser vara erforderliga, i vilken ordning tillstånd till handlingens utförande skall lämnas, av vem åtgärden må företagas m. m., varjämte skyldighet lär böra stadgas att till offentlig myndighet göra anmälan om åtgärden.

Under återopande av vad sålunda anförts gjorde utskottet enahanda hemställan som år 1927.

Vid utskottets utlåtande voro fogade reservationer dels av sju ledamöter, vilka under återopande av de skäl, som angivits i den år 1927 avgivna reservationen, hemställde om avslag å motionen, dels ock av utskottets ordförande och en annan ledamot var för sig beträffande motiveringen.

Båda kamrarna avslog utskottets hemställan, första kammaren med 56 röster mot 43 och andra kammaren med 89 röster mot 84.

Vid 1929 års riksdag hemställdes i två likalydande motioner, nr 102 i första kammaren av fröken *Hesselgren* och nr 202 i andra kammaren av fru *Nordgren* och fru *Östlund*, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära vidtagande av erforderliga åtgärder för åvägabringande av viss undervisnings- och upplysningsverksamhet i sexuella frågor. Berörda motioner, vilka behandlades av tillfälliga utskott, blevo av riksdagen avslagna.

I motiveringen till nyssnämnda motioner hade motionärerna framhållit, att samhällets arbete för folkhälsan skedde förutom genom undervisnings- och upplysningsverksamhet jämväl genom lagstiftning. Flera lagar, som berörde folkhälsan, hade också under senare år av riksdagen behandlats, och å andra hithörande områden påginge utredning för ny eller reformerad lagstiftning. Ytterligare tvenne hithörande områden syntes emellertid vara i tvingande behov av en allsidig och fördomsfri prövning för utrönande i vad mån nu gällande lagstiftning på dessa områden vore den bästa möjliga till folkhälsans främjande, nämligen preventivlagen och lagbestämmelserna

om fosterfördrivning. Under hänvisning till denna motivering hemställde motionärerna ytterligare, i särskilda motioner, nr 103 i första kammaren och nr 203 i andra kammaren, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville i folkhälsans intresse föranställa en förutsättningslös och allsidig utredning i vad mån en revision av strafflagen kap. 18 § 13 samt kap. 14 §§ 26 och 27 kunde anses vara av behovet påkallad samt till riksdagen inkomma med de förslag, som därav kunde föranledas.

Första lagutskottet, som i anledning av motionerna i vad desamma avsåge revision av 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen avgav särskilt utlåtande, nr 17, åberopade däri, bland annat, ett in extenso intaget föredrag av professorn Hjalmar Forssner, hållet vid ett av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund den 12 mars 1928 anordnat möte i Stockholm. Beträffande föredragets innehåll i dess helhet får utskottet hänvisa till nyssberörda utlåtande. Utskottet anser det emellertid lämpligt att ur föredraget ifråga ånyo här citera följande:

»Om abortfrågan således icke spelar någon större roll ur nativitetens synpunkt, gör den det däremot ur hälsosynpunkt, på grund av den fara för kvinnans liv och hälsa, som är förknippad med ett framkallande, som utföres på ett icke sakkunnigt sätt. Att det stora flertalet missfall åstadkommes av mycket oövade händer, för en oskäligen penning och i hemlighet, därom ha vi läkare vid de stora barnbördshusen en daglig erfarenhet. Under åren 1920—1921 gjordes vid Allmänna barnbördshuset en undersökning av ganska stort intresse. Under 8 månader tillfrågades *varje* aborterande kvinna, som inkom till sjukhuset med feber, om hon låtit på sig framkalla missfallet. Under tidsperioden ifråga intogos 107 sådana kvinnor, 57 ogifta och 50 gifta, och 100 % bejakade frågan. Sedan ha vi av och till under kortare tider gjort samma prov, alltid med samma resultat. Det lider knappt något tvekel, att om denna fråga hade ställts till de icke febrande missfallen och av dem besvarats sanningsenligt, skulle det stora flertalet också ha svarat ja, men en dylik fråga har en läkare ingen, i alla fall ingen medicinsk anledning att framställa, om patienten icke är i egentlig mening sjuk, och man kan dessutom svårligen begära, att kvinnorna skola tillstå sanningen, förrän de känna sig sjuka och börja frukta en hotande fara. Då först lämna de utan undantag läkaren alla de upplysningar han begär.

När det således är ett oomtvistligt faktum, att fosterfördrivning förekommer i stor utsträckning, i alla samhällsklasser, hos gifta såväl som hos ogifta, måste man fråga sig, om den därav förorsakade barnsängsfebern är av stor samhällelig betydelse. Svaret blir både ja och nej. Ser man frågan ur folkstatistisk synpunkt och jämför dessa sjukdomar med sådana som tuberkulos, kräfta o. s. v., kan man säga, att de för samhället icke spela någon nämnvärd roll. Ser man åter frågan ur individuell synpunkt, blir svaret ganska sorgligt. Under tioårsperioden 1916—1925 avledo på samtliga sjukhus i Stockholm 163 kvinnor till följd av fosterfördrivning och ytterligare 736 fingo därav svåra sjukdomar, som förorsakat mycket lidande och mycken tidsförlost och ofta givit för all framtid bestående men. Detta synes mig vara nog så allvarliga tal, i synnerhet som dessa sjukdomar träffa

kvinnor i deras bästa ålder och till ungefär 50 % träffa dem, som redan förut äro mödrar, oftast med många barn.»

I sitt utlåtande anförde utskottet vidare, till belysning av den utsträckning, vari fosterfördrivning förekomme och bestraffades, vissa siffror angående det antal missfall — aborter —, som förekommit å Allmänna barnbördshuset i Stockholm, samt rörande antalet fosterfördrivningsbrott, för vilka straff i första instans ådömts. I samband därmed anförde utskottet, att det utan vidare torde kunna tagas för givet, att flertalet aborter vore med konst framkallade och således regelmässigt kriminella.

Utskottet anförde vidare, bland annat:

De förhållanden, som föranlett förevarande motioner, vore helt visst förtjänta av statsmakternas uppmärksamhet. Efter allt att döma förekomme här i landet liksom i utlandet trots straffbestämmelserna talrika fall av fosterfördrivning utan att leda till åtal eller straff. Belysande härför vore siffrorna rörande antalet aborter, iakttagna å Allmänna barnbördshuset, jämförda med antalet fosterfördrivningsbrott, som föranlett sakfällande i Stockholm. Att straffhotet i en så betydande utsträckning visat sig vanmäktigt vore givetvis i hög grad ägnat att undergräva respekten för gällande lag. Av stor vikt ur samhällets synpunkt vore jämväl de vådor för folkhälsan, som de rådande förhållandena medförde. Dessa talrika aborter ådroge nämligen icke så få kvinnor årligen svåra sjukdomar och ohälsa, ja understundom ledde de även till kvinnornas död. — Motionärerna hade till undanröjande av dessa missförhållanden hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville i folkhälsans intresse föranstalta en förutsättningslös och allsidig utredning i vad mån en revision av strafflagens bestämmelser om fosterfördrivning kunde anses vara av behovet påkallad. Att motionärerna icke avsåge införande av skärpta straff för fosterfördrivning syntes vara tydligt. Tvärtom torde motionärerna åsyfta en ytterligare mildring av straffen och införande för vissa fall av straffrihet. Utskottet kunde emellertid icke finna, att en dylik revision av straffbestämmelserna vore ägnad att råda bot å de existerande missförhållandena. Även om straffrihet skulle stadgas i den vidsträckta omfattning, utskottet vid 1927 och 1928 års riksdagar ifrågasatt, och således gälla också vissa socialt indicerade fall, i främsta rummet kvinnor hörande till klassen av utsläpade mödrar, komme helt visst allenast ett försvinnande fåtal kvinnor att omfattas av lagändringen. Såsom hittills skulle fortfarande en mängd kvinnor, som ej kunde påräkna straffrihet, åstunda avbrytande av inträtt havandeskap och i sådant syfte anlita kvacksalvare och andra okunniga personer med därav följande fara för liv och hälsa. Medgäves åter läkare att företaga fosterfördrivning utan någon inskränkning, skulle väl vådan för kvinnorna reduceras, i den mån hänvändelse till läkare skedde. Men att gå så långt hade icke ifrågasatts å något håll, bortsett från förslagsställarna vid 1927 och 1928 års riksdagar. En dylik vittgående ändring torde hava varit motionärerna främmande — därom vittnade uttalanden i de tidigare debatterna om fosterfördrivning. Att märka vore, att ett borttagande av förevarande straffbestämmelser skulle ur speciell kvinno-synpunkt ingalunda vara enbart önskvärt, emedan kvinnorna därigenom komme att berövas ett viktigt skydd mot påtryckning från männens sida att företaga en i deras liv så djupt ingripande handling, som fosterfördrivningen utgjorde. Av det an-

förda framginge, att utskottet icke kunde tillstyrka en utredning, som åsyftade en revision av dessa straffbestämmelser. Enligt utskottets mening borde hjälpen mot de missförhållanden, som rådde, sökas på annat håll, nämligen i ökad upplysning och vidgad ansvarskänsla på ifrågavarande område samt i förbättrade levnadsvillkor för nödställda mödrar och deras barn.

Under återopande av vad sålunda förekommit hemställde utskottet, att motionerna, såvitt avsåge förevarande fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mot utskottets beslut anfördes reservationer dels av utskottets ordförande, som hemställde, att riksdagen, i anledning av motionerna i den del varom vore fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havandeskap kunde lämnas straffritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, dels av fyra ledamöter, vilka yrkade, att riksdagen, i anledning av motionerna i den del varom vore fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder, som från samhällets sida skulle kunna vidtagas för att förhindra de talrikt förekommande kriminella aborterna, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, dels ock av en ledamot, som hemställde om bifall till motionerna.

Bägge kamrarna biföllo emellertid utskottets hemställan.

Statistiska
uppgifter.

De statistiska uppgifter, som enligt vad ovan sagts intogos i utskottets utlåtande nr 17 till 1929 års riksdag, finner utskottet skäligt att i vad avser de senaste åren, för vilka uppgifter föreligga, ånyo här intaga. Uppgifterna hava kompletterats med siffror avseende år 1928.

Å Allmänna barnbördshuset i Stockholm förlösta kvinnor.

	1923	1924	1925	1926	1927	1928
I fullgånget eller praematurt stadium	3 209	3 320	2 835	3 075	3 058	3 645
Aborterande	498	382	449	485	441	564
Summa	3 707	3 702	3 284	3 560	3 499	4 209

Å Allmänna barnbördshuset i Stockholm förlösta kvinnor, fördelade i gifta och ogifta.

	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Gifta	2 330	2 432	2 177	2 495	2 433	2 740
Ogifta	1 377	1 270	1 107	1 065	1 066	1 469

Aborterande kvinnor å Allmänna barnbördshuset i Stockholm, beräknade i procent av antalet därstädes förlösta gifta och ogifta kvinnor.

	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Gifta	12	8,5	12,7	11,4	9,4	11,2
Ogifta	15,8	14,9	15,5	18,9	20	16,8

Brott mot 14 kap. 26—28* §§ strafflagen, för vilka personer sakfällts i första instans i Stockholm och i hela riket.

Å r	Stockholm	Hela riket	Å r	Stockholm	Hela riket
1923	4	10	1926	4	7
1924	5	5	1927	1	30
1925	7	13	1928	3	11

* 14 kap. 28 § strafflagen stadgar straff för fosterfördrivning mot kvinnans vilja.

Beträffande uppgifterna för år 1928 vill utskottet anmärka, att alla tre i Stockholm sakfällda personerna voro »annan än kvinnan». Av dessa personer fälldes en till straffarbete i två år med två års påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen; de två övriga straffades med fängelse, villkorlig dom. I riket i övrigt förekom straff för kvinnan i fyra fall. Kvinnan erhöll i alla dessa fall villkorlig dom.

Då utskottet nu har att ånyo fatta ståndpunkt till frågan om behovet av förändrade bestämmelser rörande fosterfördrivnings straffbarhet, sker det från en i viss mån annan utgångspunkt än förlidet år. De då till behandling föreliggande motionerna avsågo påkallande i folkhälsans intresse av en allsidig och förutsättningslös utredning, i vad mån en revision av ifrågasvarande bestämmelser kunde anses vara av behovet påkallad. Den nu förevarande motionen avser åstadkommande av en utredning, under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet.

De skäl, som förra året av utskottet androgos mot ett förordande av den då påkallade revisionen av ifrågasvarande strafflagsbestämmelser, äga givetvis i än högre grad tillämplighet i fråga om det i årets motion framställda yrkandet. Enligt utskottets mening hör nämligen fosterfördrivning till de handlingar, som principiellt böra vara under alla omständigheter rättsligen otillåtna. En annan sak är att på grund av vissa nödsituationer — föreliggande fara för kvinnans liv eller hälsa — handlingen kan lämnas straffri. Men att, såsom stundom föreslagits, med utgångspunkt från dessa straffria fall genom lagstiftningsåtgärder införa straffrihet jämväl för vissa andra utom kretsen av nyssberörda nödsituationer liggande

Utskottet.

fall anser utskottet icke böra ifrågakomma. Att de förra fallen lämnas straffria beror av allmänna rättsgrundsatser, som äga motsvarande giltighet i avseende å de flesta brottsgrupper och vilkas uttryckande i lag icke är vare sig nödvändigt eller ens lämpligt; och berörda förhållande innebär icke i någon mån ett avsteg från regeln om fosterfördrivnings principiella otillåtlighet. Däremot skulle ett utvidgande på nyss angivet sätt av det straffria området innebära ett eftergivande av grundsatsen om fosterfördrivning såsom en principiellt otillåten handling, något vartill utskottet för sin del icke anser sig kunna lämna medverkan. Den fördel, som ett lagfästade av straffrihet för vissa ömmande fall av fosterfördrivning möjligen skulle kunna förväntas medföra, nämligen att en del kvinnor, i stället för att söka hjälp hos kvacksalvare, komme att vända sig till läkare och sålunda finge behandlingen utförd på ett mindre riskfyllt sätt, synes utskottet vara mycket ringa, i betraktande av att det alldeles övervägande antalet fosterfördrivningar säkerligen icke företages under sådana ömmande omständigheter, som skulle kunna tänkas indicera ett berättigande till åtgärden.

Utskottet är ock av den uppfattningen, att ett stadgande i lag, som innebure ett erkännande av att fosterfördrivning under vissa angivna förhållanden vore tillåten, icke skulle uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet. Detta har visserligen på senare år uppenbarligen undergått en förändring såtillvida som fosterfördrivning numera i allmänhet icke anses vara ett brott av så svår beskaffenhet som förr. Åt denna förändrade uppfattning har lagstiftningen lämnat sitt erkännande genom den år 1921 genomförda betydliga sänkningen av straffskalorna för fosterfördrivning. Straffminimum för kvinna, som fördriver sitt foster, är numera så lågt som en månads fängelse. Därav följer dessutom, att bestämmelserna om villkorlig straffdom blivit tillämpliga å ifrågavarande brott, och erfarenheten visar, att dessa bestämmelser också ofta av domstolarna tillämpas. Men från uppfattningen om att fosterfördrivning i allmänhet bör förskylla ett allenast relativt ringa straff är steget långt till att vissa särskilt ömmande fall av ifrågavarande brottslighet skulle erkännas såsom tillåtna. Största delen av vårt folk har säkerligen en rätt klar föreställning om att vad som sker genom fosterfördrivning är tillintetgörande av ett redan spirande liv. Och att en handling av en sådan innebörd skulle under några omständigheter vara principiellt lagligen tillåten torde vara fjärran från de flestas uppfattning. Tvärtom torde till och med för den, som står i begrepp att frivilligt avbryta sitt havandeskap, i de flesta fall stå klart icke blott att handlingen är lagstridig utan även att densamma är ägnad att hos omgivningen väcka starkt ogillande.

Utän att komma i kollision med allmänna rättsmedvetandet skulle däremot möjligen låta sig tänka införandet av en motsvarande regel som den i det danska strafflagsförslaget upptagna, att domstolen — utan uppgivande

av att stämpla handlingen såsom ett brott — vid synnerligen förmildrande omständigheter skulle kunna låta straffet för fosterfördrivning bortfalla. En sådan regel, som skulle utgöra en fullständig nyhet i svensk strafflagstiftning, kan emellertid uppenbarligen icke komma i fråga till införande allenast beträffande det enda brottet fosterfördrivning; och dess upptagande förutsätter i varje fall en så grundlig utredning och allsidig belysning, att en prövning av dess lämplighet icke torde kunna ifrågakomma annat än i sammanhang med den reform av hela vår strafflagstiftning, som i sinom tid lär komma att föreläggas statsmakterna till bedömande.

Vad som kommit det allmänna intresset att mer än förut inriktas på hithörande förhållanden är, enligt utskottets uppfattning, icke själva straffbestämmelsernas tillvaro eller stränghet, utan orsakerna torde i stället ligga däri, att brottsligheten på ifrågavarande område under senare år avsevärt stegrats, ävensom i det i och för sig rätt naturliga förhållandet, att dessa brott i allmänhet undgå lagföring. Den av nämnda missförhållanden uppkommande problemställningen bör då, i varje fall med den uppfattning om fosterfördrivnings principiella otillåtlighet, varåt utskottet här ovan givit uttryck, naturligen bliva den, huruledes den allt mera allmänt förekommande fosterfördrivningen skall kunna hindras eller minskas. Att rätta vägen därvidlag icke är fastslående i lag av straffrihet för vissa ömmande fall, förefaller utskottet uppenbart. En sådan åtgärd skulle då snarare verka i motsatt riktning. Säkerligen skulle i många fall kvinnor, som på grund av det nuvarande generella straffbudet avhålla sig från att företaga fosterfördrivning, åberopa ett sådant stadgande som förevändning och ursäkt för åtgärdens företagande, även där förutsättningarna för dess tillåtlighet icke vore för handen. Utskottet ställer sig överhuvud taget tvivlande gentemot möjligheten att på strafflagstiftningens väg råda bot för ifrågavarande missförhållanden. Hjälpen däremot torde, liksom utskottet vid frågans behandling förlidet år framhållit, få sökas på annat håll. I främsta rummet lär man därvid få lita till en genom upplysning vidgad ansvarskänsla, understödd av åtgärder för undanröjande av de svårigheter av social och ekonomisk art, som för många kvinnor allttjämt äro förknippade med barns födelse och vård.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1930.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Åkerman*, greve *Spens*, *Norling**, *Öhman*, *Julin*, *Teodor*, och *Pålsson*;

från a n d r a kammaren: herrar *Björkman*, *Lindqvist* i Halmstad*, *Lindley*, *Ols-son* i Ramsta, *Hedlund* i Östersund, *Johanson* i Huskvarna, fröken *Wellin* samt herr *Jonsson* i Risinge*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Åkerman* och *Julin*, *Teodor*, vilka anfört:

I likhet med vad utskottet år 1921 uttalade, finna vi önskvärt, att frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning. Enligt vår mening är det av vikt, att detta spörsmål — sett mot bakgrunden av förefintliga sociala missförhållanden och med beaktande av det behov av ytterligare upplysning i hithörande ämnen, som enligt vår mening föreligger — göres till föremål för en ingående och allsidig utredning. Beträffande tidpunkten för utredningens upptagande kunna vi med hänsyn till det ovissa läge, vari revisionen av 14 kapitlet strafflagen ännu befinner sig, och då förevarande fråga icke äger så nära samband med nämnda kapitel i övrigt, att icke en fristående behandling av frågan kan äga rum, ej förorda ett avvaktande av denna revision utan föreslå, att utredningen företages så skyndsamt som omständigheterna medgiva.

Vid undersökningen torde böra uppmärksammas de synpunkter, som framhållits i det i utskottets utlåtande omförmälda sakkunnigbetänkandet av den 10 januari 1921. Framst synes böra utredas, huruvida det straffria området för fosterfördrivning genom ett eller annat uttryckligt stadgande låter sig närmare bestämmas eller om man bör stanna vid ett generellt stadgande, att domstolen må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff. Bland de fall, där avbrytande av havandeskap skäligen synes kunna lämnas straffritt, må — förutom det, att dylik åtgärd befinnes nödvändig för att rädda moderns liv eller för att undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa — särskilt framhållas, att fostret avlats i våldtäkt eller att fostret på grund av moderns eller faderns sjukliga sinnesbeskaffenhet eller av annan orsak kan antagas vara abnormt. Om och i vilken utsträckning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och vi tilltro oss ej nu att göra något närmare uttalande härutinnan. Slutligen vilja vi betona, att såsom en bland förutsättningarna för att fosterfördrivning må lämnas straffri hör i regel gälla, att ingreppet sker i början av havandeskapet.

På nu anförda skäl hemställa vi,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havandeskap må lämnas straff-fritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.
